

LA IMPLANTACIÓ DEL MODEL 3+2 A CATALUNYA

PROPOSTES DEL CEUCAT A LES
COMISSIONS DE GARANTIA DEL CIC



Consell de l'Estudiantat de les Universitats Catalanes · Abril de 2015

PROPOSTES PER A LES COMISSIONS DE GARANTIA DEL CIC

Les modificacions que, a través del *“Real Decreto 43/2015, de 2 de Febrero”*¹, el Consejo de Ministros de l'Estat espanyol va introduir al *“Real Decreto 1393/2007 de 29 de Octubre, por el que se establece la ordenación de las enseñanzas universitarias oficiales”*² i al *“Real Decreto 99/2011, de 28 de Enero, por el que se regulan las enseñanzas oficiales de doctorado”*³, suposen un moment important de la política universitària del nostre país.

Aquestes modificacions introduïdes pel RD 43/2015 estableixen que els plans d'estudi que condueixin a l'obtenció del títol de Grau podran tenir entre 180 i 240 crèdits i que els plans d'estudi que condueixin a l'obtenció del títol de Màster puguin tenir entre 60 i 120 crèdits, a diferència del que establia l'antic RD 99/2011, que determinava que els plans d'estudi que conduïen a l'obtenció del títol de Grau havien de tenir sempre 240 crèdits, mentre que els plans d'estudi que conduïen a l'obtenció del títol de Máster havien de ser de 60 crèdits.

Cal tenir present que, gràcies tant a la sessió general extraordinària de la Conferència de Rectores de las Universidades Españolas (CRUE) que va dur-se a terme el 2 de Febrer de 2015, com a través de l'acord⁴ a que van arribar els Rectors de les Universitats Catalanes, no serà fins el curs 2017-18 quan es comencin a impartir els possibles nous plans d'estudi de 3 anys de grau a Catalunya.

A més, és important recordar que tot i que aquesta flexibilitat en la durada dels ensenyaments universitaris va ser molt reivindicada per tots els sectors i col·lectius de la comunitat universitària de Catalunya abans de la publicació del RD 1393/2007, aquests mateixos sectors i col·lectius s'han oposat a les modificacions introduïdes, al·legant que actualment les condicions socials i econòmiques no són les més adequades per dur a terme reformes que puguin repercutir negativament tant en el finançament de les universitats com en l'accés de l'estudiantat als estudis superiors.

Són rellevants en aquesta línia les declaracions del professor Enric Fossas, Rector de la Universitat Politècnica de Catalunya i alhora president de l'Associació Catalana d'Universitats Públiques (ACUP), en afirmar que *“estem en un sistema on encara conviuen models de Grau amb els antics de Llicenciatura i s'està proposant modificar els plans d'estudi quan encara no hem pogut avaluar els resultats de la darrera modificació”*⁵.

Des del Consell de l'Estudiantat de les Universitats Catalanes (CEUCAT), tal i com vam anunciar el passat 31 d'Octubre 2014, tampoc érem partidaris de modificar l'ordenació acadèmica dels ensenyaments de Grau i Màster en el si del context socioeconòmic actual. Entre altres dades, des del CEUCAT posàvem en rellevància que *“és una fal·làcia que les modificacions introduïdes al RD 1393/2007 ens acostin a Europa, el que realment ens hi acostaria és una universitat més social a uns preus més assequibles”*⁶.

Ara bé, des del CEUCAT creiem que la flexibilitat en la durada de Graus i Màsters que permeten les modificacions introduïdes pel RD 43/2015, juntament amb l'acord dels rectors de les

Universitats de Catalunya per prorrogar-ne l'aplicació al nostre país, han de ser una oportunitat per reconsiderar la totalitat del sistema universitari català.

En aquest sentit, ens sembla molt oportuna la decisió⁷ que va prendre la Junta del Consell Interuniversitari de Catalunya el passat 26 de Febrer, en constituir tres Comissions de Garantia que tinguessin per objectiu analitzar el Sistema Universitari Català i establir les condicions necessàries per la introducció de plans d'estudi que condueixin a l'obtenció de títols de Grau de 180 crèdits i de plans d'estudi que condueixin a l'obtenció de títols de Màster de 120 crèdits.

No obstant això, des del CEUCAT creiem que el Sistema Universitari Català hauria d'aprofitar aquesta oportunitat per ser més ambiciós i repensar totalment els pilars que el fonamenten: abans de la introducció dels nous plans d'estudi pensem que caldria aconseguir un nou model de finançament de les Universitats públiques de Catalunya, més transparent, estable i amb un major percentatge d'aportació pública. També seria imprescindible fer estudis acurats del cost real dels ensenyaments impartits a les Universitats públiques de Catalunya, per tal d'ajustar el màxim possible a la realitat el que han d'aportar els i les estudiants pels diferents conceptes. En la mateixa línia, creiem que és imprescindible un nou disseny de les beques, ajuts i exempcions de pagament per estudiar, de caràcter fortament més equitatiu i progressiu que l'actual.

Aquesta oportunitat afavoriria la internalització dels ensenyaments de Grau i de Màster que ofereixen les Universitats del Sistema Universitari Català, optimitzaria els recursos de les universitats i serviria per fer ensenyaments de reconeguda excel·lència internacional; alhora que permetria tant la retenció del potencial talent dels nostres estudiants com la captació de talent internacional, configurant així un Sistema Universitari de qualitat, referent a escala europea.

PROPOSTES PER A LA COMISSIÓ DE GARANTIA DE FINANÇAMENT

Una part molt significativa de l'actual finançament de les Universitats públiques del Sistema Universitari Català (SUC) prové del que abona l'estudiantat en concepte de matrícules i taxes, especialment a partir del curs 2011-12. Fins aleshores i des del curs 2000-01, l'estudiantat aportava entorn del 15% del finançament de les universitats públiques, però aquesta xifra ha augmentat fins aproximadament el 25% en el darrer període (del curs 2012-13 a l'actual).

Aquest augment percentual en l'aportació de l'estudiantat al conjunt del finançament de les universitats públiques es deu, per una banda, a l'augment de les matrícules i taxes segons estableix el *Decret 77/2012, de 10 de juliol, pel qual es fixen els preus dels serveis acadèmics a les universitats públiques de Catalunya i a la Universitat Oberta de Catalunya pel curs 2012-2013*⁸.

Per altra banda, l'augment percentual de l'aportació de l'estudiantat es deu a la significativa disminució de les transferències provinents de les Administracions Públiques a les universitats públiques del SUC. Així doncs, l'any 2009 el 77,8% dels ingressos de les universitats públiques provenien de transferències des de les Administracions públiques, mentre que aquestes aportacions representaven un 66,9%, tal i com indica l'Informe "*El finançament de les Universitats Públiques a Catalunya, 1996-2014*"⁹ de l'Observatori del Sistema Universitari (OSU) i a falta de dades provinents de la Generalitat de Catalunya.

És per tot això, que **des del Consell de l'Estudiantat de les Universitats Catalanes:**

- **Assumim que la implantació del RD 43/2015 pot suposar la introducció de canvis en els actuals plans d'estudi de grau i màster.** Els nous plans d'estudi de graus i de màsters s'hauran de proposar acompanyats d'estudis profunds, sistemàtics i acurats. Aquest tipus d'estudis no són mai a cost zero, així que creiem que no és correcte dir que la introducció de canvis en els actuals plans d'estudi de grau i màster no suposarà cap cost addicional, tal i com ja va reconèixer el Rector de la Universitat de Barcelona Dídac Ramírez durant el debat de la implementació del Pla Bolonya *"El Pla Bolonya pot fracassar per falta de diners"* ¹⁰. **És per tot això que des del CEUCAT creiem que correspon a la Generalitat de Catalunya invertir diners per garantir un bon estudi en termes de qualitat, introducció i aplicació dels nous plans d'estudi de grau i màster.**
- Demanem una disminució de l'aportació percentual de l'estudiantat al finançament universitari. Segons dades de l'any 2012, l'estudiantat va assumir, a través del pagament de matrícules i taxes, entre un màxim del 56% de la docència a la Universitat de Barcelona i un mínim del 31% d'aquesta a la Universitat Pompeu Fabra. Tal i com es pot comprovar, les xifres del que paguen els estudiants de mitjana està molt per sobre del 15-25% establert al decret-llei per les primeres matriculacions. Aquesta diferència es deu, en part, a que les universitats del Sistema Universitari Català inclouen en el percentatge els costos de docència, manteniment i investigació¹¹; tal i com s'indica a l'informe de l'Observatori del Sistema Universitari, *"és necessari aplicar la comptabilitat analítica per saber quant costen realment els estudis"*, computant únicament docència i manteniment. No obstant això, i a manca de les dades pertinents provinents de la Generalitat de Catalunya, sigui quin sigui el criteri establert per comptabilitzar el tant per cent, l'estudiantat català aporta més del permès per llei. És per aquest motiu que **des del CEUCAT proposem una disminució de l'aportació percentual de l'estudiantat al finançament de les universitats públiques de Catalunya, a través de la disminució dels preus establerts per matrícules i taxes.**
- **Proposem un augment de les transferències de l'Administració Pública a les Universitats Públiques.** Les universitats públiques del SUC tenen un finançament escàs si el comparem amb el d'altres universitats públiques europees. Tant és així que, segons l'informe *"Education at a Glance"*¹² d'OECD statistics, mentre que Catalunya destina un 0,8% del seu Producte Interior Brut (PIB) a finançar les universitats públiques i la Universitat Oberta de Catalunya, la mitjana dels Estats de l'OCDE hi inverteixen un 1,27% del PIB, xifra que assoleix valors de gairebé el 2% del PIB en els Estats Finès i Danès. Un augment del tant per cent del PIB que es destina a les universitats públiques i la Universitat Oberta de Catalunya comportaria, sense cap mena de dubte, una millora de la qualitat dels nostres ensenyaments de grau i de màster, que al seu torn revertiria en una major internacionalització i amb la captació de talent internacional. Des del Consell de l'Estudiantat de les Universitats Catalanes creiem que un bon moment per apostar per les universitats públiques és precisament ara, ja que garantir recursos a les Universitats permetrà que desenvolupin nous i millors plans d'estudis de graus i de màster.

PROPOSTES PER A LA COMISSIÓ DE GARANTIA D'ACCÉS - PREUS I BEQUES

Els estudis universitaris al nostre país suposen per l'estudiantat un cost intrínsec, que s'ha vist notablement incrementat des del curs 2007-08, el curs immediatament anterior a la implantació dels plans d'estudis actuals. Des d'aquell any, totes les titulacions s'han encarit.

Així doncs, tal i com analitza l'Observatori del Sistema Universitari en el seu estudi *El preu de la carrera*¹³ –i a falta de dades oficials provinents de la Generalitat de Catalunya–, “En els darrers 6 anys, l'efecte combinat del canvi dels plans d'estudi i de les successives modificacions del sistema de preus ha encarit entre un 69% i un 291% el preu dels estudis universitaris”.

A més a més, cal tenir ben present el context de crisi econòmica on la nostra societat es troba encara immersa a l'any 2015. Gran part de les unitats familiars del nostre país han vist minvada la seva disponibilitat de recursos econòmics, fet que indirectament –i sumada a l'increment del cost de la vida – comporten majors dificultats en l'accés a la universitat.

És per tot això que l'estudiantat ha vist amb temor i preocupació l'aplicació de les modificacions que a través del RD 43/2015, s'introdueixen al RD 1393/2007. Considerant els preus que estableix el Decret 92/2014 de la Generalitat de Catalunya, el preu de cursar dos anys de màster i tres de grau enlloc dels actuals quatre de grau i un de màster suposarien un augment molt considerable del cost global de la carrera.

És per tot això, que **des del Consell de l'Estudiantat de les Universitats Catalanes:**

- **Creiem que cal retornar al concepte de “carrera” clàssic amb el que tots ens hem identificat sempre, com a Estudis que fa una persona per a l'obtenció d'un títol que permet exercir una determinada professió amb la garantia d'haver obtingut la formació necessària i pertinent.** Abans de la implantació dels plans d'estudis de grau actualment vigents, ningú dubtava que *carrera* era un sinònim total d'*educació superior*. Actualment, però, és molt qüestionable que el mot *carrera* sigui sinònim de Grau.

Així doncs, des del CEUCAT entenem carrera com l'etapa d'educació universitària, que inclou l'ensenyament de grau i el de màster. Així doncs, és imprescindible equiparar les dues fases d'aquesta etapa universitària a nivell de preus i beques, diferenciant-se únicament en les competències obtingudes en finalitzar-les. Des del CEUCAT creiem que les diferències entre els preus i beques que s'ofereixen pels i les estudiants d'ensenyaments de graus i els preus i beques que s'ofereixen pels i les estudiants d'ensenyaments de màster suposen una barrera pels i les estudiants que desitgin cursar programes de doctorat, ja que actualment són necessaris un mínim de 300 crèdits –equivalents a un grau de 240 crèdits i a un màster de 60– per accedir als programes de doctorat, tal i com estableix el RD 99/2011.

Cal dir també que l'actual alt preu dels màsters obliga a un percentatge significatiu de l'estudiantat de Catalunya cursar aquests ensenyaments en universitats de fora del SUC, sovint Universitats Públiques de l'Estat espanyol, donat que el baix nivell de llengua estrangera obtingut durant l'ensenyament secundari limita bona part de l'estudiantat i els impedeix cursar màsters a la resta d'Estats europeus.

Resulta insuficient mantenir el cost actual d'estudiar una carrera composta per 240 crèdits de grau i 60 de màster. Des del CEUCAT no creiem que siguin positius els models que contemplen abonar el mateix import dels estudis, però seguint carreres compostes per 180 crèdits de l'ensenyament de grau i 120 de la fase corresponent al màster, com és el model que proposa que el primer any de màster tingui una matrícula equivalent al preu de grau. Creiem imprescindible que en carreres amb aquest model el màster tingui exactament el mateix preu que el grau: d'aquesta manera el sistema universitari català esdevindrà molt més competitiu per la captació i retenció de talent internacional, ja que serà un sistema més atractiu tant pels i les estudiants que hagin cursat els estudis de grau a Catalunya com per aquells que els hagin cursat en altres universitats europees.

És per tots aquests motius que des del CEUCAT sol·licitem:

- **L'equiparació dels preus de màster als actuals preus de grau.**
 - **La introducció de beques equitat als ensenyaments de màster.**
 - **La diferenciació dels màsters en coeficients equivalents als existents en graus.**
 - **L'equivalència entre matrícules d'honor obtingudes en ensenyaments de grau i les obtingudes en ensenyaments de màsters.**
- **Demanem que es garanteixi que cap estudiant que prové d'un grau vinculant a una professió es quedi sense plaça en el màster habilitant corresponent.**
 - Creiem que tot i que l'aposta per les beques Equitat ha suposat un pas endavant per aconseguir un model de pagament més just i social, creiem que és hora de fer un segon pas endavant. Actualment més d'un 50% de l'Estudiantat de Catalunya es troba en el tram 6 de les beques Equitat, sense cap minoració, tot i poder presentar dificultats econòmiques. Des del CEUCAT proposem:
 - **Un augment de la quantia destinada a les beques Equitat.** Un increment del nombre de matriculacions en ensenyaments de màsters de 120 crèdits suposarà un augment del número total d'estudiants de les universitats públiques catalanes, que al seu torn comportarà una major entrada d'ingressos. Aquests ingressos addicionals haurien de dedicar-se a augmentar la quantia destinada a les beques Equitat.
 - **La incorporació de nous trams en les beques Equitat i l'ampliació dels existents.** L'augment de la quantia destinada a les beques Equitat permetria la incorporació de nous trams en les beques Equitat i l'ampliació dels trams existents; d'aquesta manera el model de pagament del sistema universitari català tendirà a ser més equitatiu
 - **Incorporar facilitacions en el pagament de la matrícula:** possibilitar un major nombre de fraccionaments del preu de la matrícula, establir que el pagament fraccionat en cap cas suposi costos addicionals per l'estudiant, incorporar mecanismes per agilitzar els procediments de sol·licitud de l'Acreditació Econòmica i de les Beques Equitat.
 - **Proposem aprofitar la implantació de la T-mobilitat com una manera per recuperar les beques de mobilitat.** L'entrada en funcionament el proper any d'aquesta targeta, de tipus

magnètic, pot permetre a la Generalitat de Catalunya convocar beques de mobilitat consistents en eximir el cost dels trajectes realitzats en transport públic entre la residència habitual de l'estudiant i el centre on estudiï un ensenyament oficial de grau o màster sense eximir els altres trajectes que pugui realitzar amb la mateixa targeta. D'aquesta manera es garantiria que tot l'estudiantat pugui accedir a qualsevol titulació, independentment de la seva procedència.

- **Proposem un treball de base a batxillerat, que comporti una millor orientació de l'estudiantat de batxillerat** per la selecció de titulacions i facilitar la comprensió de les competències adquirides i les atribucions laborals que es puguin desenvolupar.

PROPOSTES PER A LA COMISSIÓ DE GARANTIA ACADÈMICA

Des del Consell de l'Estudiantat de les Universitats Catalanes creiem que, per tal d'abordar el debat acadèmic amb les garanties, rigor i objectivitat que aquest requereix, és imprescindible resoldre primer els debats sobre el finançament i sobre l'accés – preus i beques. A més a més, cal tenir presents els errors comesos durant la implantació dels plans d'estudi de graus i màsters adaptats a l'Espai Europeu d'Educació Superior (EEES) per no tornar-los a cometre. Pensem que pel disseny de nous plans d'estudi de grau i de màster és imprescindible comptar amb els professionals de cadascun dels sectors, els col·legis oficials, els egressats, els estudiants i els col·lectius universitaris de docents.

Creiem que és lògic que de forma prèvia al desenvolupament de nous plans d'estudi de graus i de màster es dugui a terme una anàlisi sectorial dels actuals ensenyaments, que conclogui amb un estudi on es llistin les competències que s'obtenen en cursar cadascun dels graus i màsters actuals i com aquestes estan relacionades amb les atribucions laborals. Cal que el contingut i la durada dels plans d'estudi dels nous graus i màsters estigui basada en les competències que es considerin oportunes per aquell títol i en les atribucions laborals corresponents.

Des del CEUCAT pensem que en cap cas existeix una única opció per dissenyar plans d'estudi que comportin l'obtenció de les competències i habilitats necessàries per acreditar títols de grau i de màster. No obstant això, apostem fortament pels plans d'estudi flexibles, que deixin a l'estudiant marge per decidir en quin àmbit especialitzar-se a partir d'una base comuna.

És per tot això, que **des del Consell de l'Estudiantat de les Universitats Catalanes:**

- **Demanem que no s'abordi el debat acadèmic abans que les comissions de Garantia de Finançament i de Garantia d'Accés – Preus i Beques hagin presentat els seus acords i conclusions**, ja que des del CEUCAT creiem que sense establir quines són les condicions de finançament i d'accés les condicions no són òptimes per dur a terme el debat rigorós i objectiu que es proposa aquesta comissió.
- **Demanem que no es repeteixin els errors comesos durant la implantació de titulacions adaptades a l'EEES**. Tal i com analitza la Coordinadora de Representantes de Estudiantes de Universidades Públicas (CREUP) en el seu "*Informe sobre la propuesta de reestructuración*

de los títulos universitarios y la inclusión de grados de 180 ECTS”¹⁴, alguns d'aquests errors que des del CEUCAT demanem que no es tornin a cometre són els següents:

- **Dur a terme la implementació de nous graus amb transparència i amb la participació de l'estudiantat i els egresats**, a més a més de comptar amb els professionals de cadascun dels sectors, els col·legis oficials i els diferents col·lectius de docents i investigadors. Les aportacions de l'estudiantat i dels egresats són fonamentals per saber tant els punts forts com els febles dels nostres ensenyaments; conèixer què és el millor dels graus del Sistema Universitari Català ens ajudarà a potenciar-los i conèixer quines en són les mancances serà un pas important per posar-hi remei. La participació de l'estudiantat en la presa de decisions de disseny dels nous ensenyaments de graus i màsters comportarà, així doncs, una notable millora de la qualitat dels ensenyaments, que estarà intrínsecament lligada a una major internacionalització d'aquests.
- **Dur a terme un correcte seguiment de la implantació de nous graus i màsters**. Durant la introducció d'ensenyaments adaptats a l'Espai Europeu d'Educació Superior sovint van marcar informes independents que avaluessin de forma seriosa i objectiva els nous ensenyaments. **Des del CEUCAT estem convençuts que l'Agència de Qualitat Universitària (AQU) de Catalunya vetllarà per la qualitat dels nous ensenyaments**, però creiem que a més a més caldrà dur a terme seguiments i valoracions per àrees i camps de coneixement per estudiar i analitzar de forma rigorosa i objectiva; esmenant els possibles errors de sistema abans de l'entrada en pràctica dels nous ensenyaments.
- **Demanem que es garanteixi a l'estudiantat el dret a acabar amb el pla d'estudis amb què es va iniciar la titulació**, així com un procés d'extinció esglaonat i raonable en els terminis o convalidacions i vinculacions d'assignatures fonamentades en criteris acadèmics, entre altres.
- **Demanem que des del Consell Interuniversitari de Catalunya**, a més a més de realitzar el treball que correspon a les comissions de Garantia de Finançament i de Garantia d'Accés – Preus i Beques, també es duguin a terme treballs en àmbits com la dimensió social, la mobilitat i el reconeixement dels nous ensenyaments.
- Creiem que tant els continguts com la durada dels plans d'estudi dels nous ensenyaments de graus i màsters ha d'estar basada en les competències que es considerin oportunes per aquell títol i en les atribucions laborals corresponents. **És per aquest motiu que des del CEUCAT demanem que, de forma prèvia al desenvolupament de nous plans d'estudi de graus i de màster es dugui a terme una anàlisi sectorial dels actuals ensenyaments de grau i de màster, que conclogui amb un estudi on es llistin les competències que s'obtenen en cursar cadascun dels graus i màsters actuals i com aquestes estan relacionades amb les atribucions laborals.**
- **Pensem que el Sistema Universitari Català ha d'aprofitar el Suplement Europeu al Títol (SET)**, incloent-hi la informació detallada sobre els estudis cursats, els resultats, les habilitats i competències professionals adquirides i el nivell de la titulació en el marc de qualificacions. La implementació i promoció del SET ha estat insuficient a molts dels Estats de l'EEES; des del CEUCAT creiem que el Sistema Universitari Català ha d'aprofitar tot allò que el SET

ofereix, fet que potenciarà i facilitarà la mobilitat i la internacionalització de l'estudiantat que hagi cursat ensenyaments al SUC. A més, una aposta pel Suplement Europeu al títol generaria una bona pràctica i suposaria un pas més en la consolidació del nostre sistema universitari com un dels referents a escala internacional.

¹ Estat Espanyol. Ministerio de Educación Cultura y Deportes. *Real Decreto 43/2015, de 2 de febrero, por el que se modifica el Real Decreto 1393/2007, de 29 de octubre, por el que se establece la ordenación de las enseñanzas universitarias oficiales, y el Real Decreto 99/2011, de 28 de enero, por el que se regulan las enseñanzas oficiales de doctorado*. 3 de Febrer de 2015, núm. 29. Consultat a 27/04/2015.
http://www.boe.es/diario_boe/txt.php?id=BOE-A-2015-943

² Estat Espanyol. Ministerio de Educación y Ciencia. *Real Decreto 1393/2007, de 29 de octubre, por el que se establece la ordenación de las enseñanzas universitarias oficiales*. 31 d'Octubre de 2007, núm. 260. Consultat a 27/04/2015. <http://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-2007-18770>

³ Estat Espanyol. Ministerio de Educación. *Real Decreto 99/2011, de 28 de enero, por el que se regulan las enseñanzas oficiales de doctorado*. 10 de Febrer de 2011, núm. 35. Consultat a 27/04/2015.
<http://www.boe.es/buscar/doc.php?id=BOE-A-2011-2541>

⁴ *Acuerdo de la Asamblea General de CRUE*; Conferencia de Rectores de las Universidades Españolas (Febrer 2015). Consultat a 27/04/2015. <http://www.crue.org/Paginas/Acuerdo-Asamblea-General-CRUE.aspx>

⁵ *La universitat estudia com sumar amb el 3+2*; L'econòmic (Febrer 2015). Consultat a 27/04/2015.
<http://www.elpuntavui.cat/noticia/article/4-economia/18-economia/822664>

⁶ *La universitat estudia com sumar amb el 3+2*; L'econòmic (Febrer 2015). Consultat a 27/04/2015.
<http://www.elpuntavui.cat/noticia/article/4-economia/18-economia/822664>

⁷ *Tres comissions estudiaran la implantació d'un model flexible de graus de 3 i 4 anys en el sistema universitari català*. Secretaria d'Universitats i Recerca (Febrer 2015). Consultat a 27/04/2015.
http://premsa.gencat.cat/pres_fsvp/docs/2015/02/27/16/30/409ba3d8-eda4-4962-943a-062363010897.pdf

⁸ Catalunya. *Decret 192/2013, de 9 de juliol, pel qual es fixen els preus dels serveis acadèmics a les universitats públiques de Catalunya i a la Universitat Oberta de Catalunya per al curs 2013-2014*. 11 de Novembre de 2013, núm. 6415. Consultat a 27/04/2015.
<http://portaldogc.gencat.cat/utillsEADOP/PDF/6415/1309354.pdf>

⁹ *El finançament de les universitats públiques a Catalunya, 1996-2014*; Observatori del Sistema Universitari (Gener 2015). Consultat a 27/04/2015. <http://www.observatoriuniversitari.org/blog/2015/01/29/el-financament-de-les-universitats-publicues-a-catalunya-1996-2014/>

¹⁰ *Universitat, Valors i societat*, Dídac Ramírez. Editorial La Magrana.

¹¹ *El finançament de les universitats públiques a Catalunya, 1996-2014*; Observatori del Sistema Universitari (Gener 2015). Consultat a 27/04/2015.
<http://www.observatoriuniversitari.org/blog/2015/01/29/el-financament-de-les-universitats-publicues-a-catalunya-1996-2014/>

¹² *Education at a Glance 2014: OECD Indicators*; OECD publishing (Març 2015). Consultat a 27/04/2015.
http://www.keepeek.com/Digital-Asset-Management/oecd/education/education-at-a-glance-2014_eag-2014-en#page1

¹³ *El preu de la carrera*; Observatori del Sistema Universitari (Juliol 2013). Consultat a 27/04/2015.
<http://www.observatoriuniversitari.org/Fitxers/CostCarreres2013/Carrera.pdf>

¹⁴ *Informe sobre la propuesta de reestructuración de los títulos universitarios y la inclusión de grados de 180 ECTS*, Coordinadora de Representantes de Estudiantes de Universidades Públicas. Consultat a 27/04/2015. http://www.creup.es/wp-content/uploads/2014/09/INFORME-DE-CREUP-SOBRE-LA-PROPUESTA-DE-REESTRUCTURACION-DE-LOS-TITULOS-UNIVERSITARIOS-Y-LA-INCLUSI-ON-DE-GRADOS-DE-180-ECTS_p.pdf